

ปัญหาสังคม (Social Problems)

รหัส ๒๒๐๔๓๓๒

อาจารย์ประยงค์ อ่อนตา

คำอธิบายรายวิชา

- แนวคิด ความหมาย ขอบเขต หลักการ สาเหตุเกี่ยวกับ
ปัญหาสังคมในยุคต่างๆ การใช้องค์ความรู้และเทคนิค
วิทยาการของศาสตร์ต่างๆ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุ
สถานการณ์ ผลกระทบ ปัญหาสังคมกับการจัดระเบียบ
ทางสังคม กลวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิด
ขึ้นกับบุคคลและสังคมทุกระดับ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์
เกี่ยวกับการจัดการกับปัญหาสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาสังคม

ความหมาย

คำว่า **ปัญหาสังคม** แยกออกเป็น ๒ คำ คือ คำว่า **ปัญหา** หมายถึง ข้อขัดข้อง ข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไข การขาดแคลนปัจจัย ๔ สิ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน ความคับข้องใจ สิ่งที่ไม่พึงประสงค์หรือปรารถนา คำว่า **สังคม** หมายถึง กลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน

- ดังนั้น **ปัญหาสังคม** คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันในสังคมเนื่องจากไม่สามารถควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆได้ นำไปสู่สภาพการณ์ที่สร้างความเดือดร้อน ก่อความทุกข์ ความคับข้องใจแก่คนจำนวนมากที่อยู่ในสังคมเดียวกันและคนในสังคมนั้นเห็นว่า เป็นสิ่งที่ควรแก้ไข

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ : ปัญหาสังคมคือ

สถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สอดคล้อง
กับค่านิยมของคนเป็นจำนวนมากของกลุ่ม
หรือของสังคมหนึ่ง จนเป็นเหตุให้ตกลงใจที่
จะกระทำการแก้ไขสถานการณ์นั้นเมื่อ
ตระหนักว่าอยู่ในวิสัยที่จะทำได้

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ : ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว
ส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มใหญ่ในสังคม หรือ
สภาวะการณ์ที่คนในสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาและสมาชิก
เหล่านั้นของสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะมีการดำเนินการ
แก้ไขสภาวะการณ์นั้นในรูปของการกระทำร่วมกันเพื่อแก้ไข
ปัญหานั้นให้หมดไปหรือบรรเทาลง และปัญหาสังคมจะ
เปลี่ยนแปลงไปตามความเห็นของกลุ่มคนในแต่ละช่วงเวลา

พัทธยา สายหู : ปัญหาสังคมมีลักษณะ

สำคัญ ๒ ประการคือ

- สมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมรู้สึก
เดือดร้อนเพราะปรากฏการณ์นั้น
- ต้องการและพยายามหาทางแก้ไขจัด
ปรากฏการณ์ที่ไม่พึงปรารถนานั้น

พอล บี. ฮอร์ตตัน และ เฮอร์อลด์ อาร์ เลสลีย์. (Paul B. Horton และ Gerald R. Leslie) : ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่มีผลต่อคนจำนวนมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาและมีความรู้สึกว่าสภาวะนั้นสามารถกระทำบางอย่างเพื่อแก้ไขได้โดยกระทำร่วมกัน หรือปัญหาสังคมเป็นสภาวะที่กระทบกระเทือนบุคคลจำนวนหนึ่งอย่างมากพอสมควรในวิธีทางที่ไม่พึงปรารถนา และมีความรู้สึกว่าควรจะมีการกระทำร่วมกันบางอย่าง

ราบ (Rabb) and เซลซนิก (Selznick): ปัญหาสังคม
คือ ปัญหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในสังคม
ในลักษณะที่ขัดต่อระเบียบของสังคม หรือปัญหาสังคม
เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความต้องการขั้นมูลฐานของ
สังคม เกิดจากผลของความสัมพันธ์ของคนกลุ่มหนึ่งซึ่ง
กระทบกระเทือนต่ออีกกลุ่มหนึ่ง โดยที่สังคมไม่สามารถ
จะควบคุมบุคคลให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้

Weinberg (เวนเบอร์ก.): ปัญหาสังคมเป็น

สภาพการณ์และพฤติกรรมบางอย่างที่สมาชิกในสังคมพิจารณาว่า เป็นอุปสรรคควรแก่การขัดขวางมิให้เกิดขึ้น ระดับแห่งความรีบด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขขึ้นอยู่กับการนิยามของชุมชนว่าเป็นเรื่องคุกคามทำอันตรายต่อชุมชนอย่างแท้จริง จะสามารถดำเนินการแก้ไขโดยการวางแผนและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์

ประสาท หลักศิลา: ภาวะหรือ

สถานการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อ
คนจำนวนหนึ่งและเป็นจำนวนมาก
พอที่จะคิดว่าไม่อาจทนอยู่ในสภาพ
เช่นนั้นได้ตลอดไปต้องมีการ
เปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

สรุปความหมายของคำว่า ปัญหาสังคม

๑. เป็นสถานการณ์ที่กระทำร่วมกัน
๒. เป็นสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาและขัดกับ
ค่านิยม
๓. เป็นสถานการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อสมาชิก
ส่วนมากในสังคม
๔. คนส่วนมากเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องลงมือทำ
บางสิ่งบางอย่างเพื่อแก้ไข

องค์ประกอบของปัญหาสังคม

ฮอร์ตตัน และ เลสลีย์ (Horton and Leslie): องค์ประกอบของปัญหาสังคมมี 4 ประการ

๑. สถานการณ์นั้นจะต้องกระทบกระเทือนบุคคลจำนวนมาก
๒. สถานการณ์นั้นไม่เป็นที่พึงปรารถนาของคนหมู่มาก
๓. บุคคลจำนวนหนึ่งมีความเห็นร่วมกันว่าควรมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง
๔. จะต้องมีการกระทำร่วมกันจากหลายฝ่ายเพื่อแก้ไขสถานการณ์

องค์ประกอบของปัญหาสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์: องค์ประกอบของปัญหาสังคมแบ่งออกเป็น ๓ คือ

๑. สถานการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม

๒. คนเป็นจำนวนมากของกลุ่มหรือสังคม(รู้สึกรว่าเป็นปัญหา)

๓. การตกลงใจที่จะแก้ไขสถานการณ์นั้นร่วมกัน

ขอบเขตของปัญหาสังคม

คู่มือ: ขอบเขตสถานการณ์ที่จัดว่าเป็นปัญหาสังคม คือ

๑. (กระทบต่อ) ค่านิยมความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality)
๒. (กระทบต่อ) การยกย่องคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Value and Dignity)
๓. (กระทบต่อ) ความเชื่อบางประการ (ในสังคม Social Beliefs)
๔. (กระทบต่อ) การส่งเสริมมนุษยธรรม (Humanity)

ลักษณะพื้นฐานของปัญหาสังคม

๑. ปัญหาสังคมมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายๆ อย่าง
๒. ปัญหาสังคมมีผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมแตกต่างกัน
๓. ปัญหาสังคมมีความเกี่ยวเนื่องแก่กันและกัน
๔. การแก้ไขปัญหาสังคมอาจมีผลกระทบหลายทาง
๕. ปัญหาสังคมเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใกล้ชิด
๖. ปัจเจกชนไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงผลกระทบได้
๗. ปัญหาสังคมอาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย
๘. ปัญหาสังคมขึ้นอยู่กับการที่คนในสังคมรู้สึกว่าเป็นปัญหา

ประเภทของปัญหาสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ แบ่งปัญหาสังคมออกเป็น 2 ประเภทคือ

๑. ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคม หรือปัญหาการปรับตัวของปัจเจกชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (จุลภาค)
๒. ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มหรือการจัดระเบียบภายในสังคม (มหภาค)

ประเภทของปัญหาสังคม

ศิริสุข ระวังวงศ์: แบ่งปัญหาสังคมตาม

โครงสร้างของสังคมออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๒. ระดับกลุ่มคนหรือสังคมที่เล็กกว่ารัฐชาติ

๓. ระดับชาติและระดับโลก

- **สภาพพัฒนาฯได้แบ่งกลุ่มปัญหาสังคมออกเป็น ๓ กลุ่มปัญหา**

-ปัญหาในระดับชาติถึงระดับโลก เช่น ปัญหายาเสพติด เอดส์ ความยากจน อาชญากรรม ความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อม การฉ้อราษฎร์บังหลวง ภัยสงคราม เป็นต้น

-ปัญหาสังคมระดับชุมชนหรือระดับสังคม เช่น ชุมชนแออัด มลภาวะสิ่งแวดล้อม ธุรกิจบริการทางเพศ ความคับคั่งของจราจร การว่างงาน เป็นต้น

-ปัญหาสังคมระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัว เช่น ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน ภาวะสุขภาพจิตเสื่อม การทอดทิ้งผู้สูงอายุ การห่างเหินระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ครอบครัวแตกแยก การหย่าร้าง เป็นต้น

เวนเบอร์ก (Weinburg)

แบ่งปัญหาสังคมเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอันมีผลทำให้เมืองเล็กขยายตัวเป็นนครใหญ่ และนครอุตสาหกรรมก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ได้แก่

-ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว

-ปัญหาการอพยพของชาวชนบทเข้าสู่เมือง

-ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่พอเพียงและเกิดแหล่งเสื่อมโทรม

- ปัญหาการวางผังเมืองไม่เหมาะสม
- ปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติ
- ปัญหาความไม่สะดวกของการคมนาคมขนส่ง
- ปัญหาอุบัติเหตุทางรถยนต์
- ปัญหาสถานะแวดล้อมเป็นพิษ
- ปัญหาการว่างงาน
- ปัญหาคนชราถูกทอดทิ้ง
- ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

๒. ปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการเสียระบบทางสังคม ได้แก่

-ปัญหาการหย่าร้าง

-ปัญหาเยาวชนอาชญากรรม

-ปัญหาอาชญากรรม

-ปัญหาความผิดปกติทางจิต

-ปัญหาสารเสพติด

-ปัญหาการฆ่าตัวตาย

-ปัญหาโสเภณี

ทัศนคติที่มีต่อปัญหาสังคม

การที่มีปัญหาสังคมเกิดขึ้น บุคคลมักมีทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป
ฮอร์ดันและเลสลี ได้จำแนกไว้ดังนี้

๑. วางเฉยไม่สนใจ (indifference)
๒. เป็นเรื่องของกรรมเก่า (fatalistic resignation)
๓. เยาะเย้ย (cynicism)
๔. พระเจ้าลงโทษ (religious retribution)
๕. ความรู้สึกอ่อนไหว (sentimental)
๖. มีทัศนคติที่เป็นวิทยาศาสตร์สังคม (social scientific attitude)

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับปัญหาสังคม

๑. ปัญหาสังคมเป็นสิ่งที่ธรรมชาติเลี่ยงไม่ได้
๒. ปัญหาสังคมเกิดจากการกระทำของคนเลวเท่านั้น
๓. ปัญหาสังคมต้องให้ทุกคนร่วมกันแก้ไข
๔. ปัญหาสังคมทุกคนอยากให้แก้ไข
๕. ปัญหาสังคมจะแก้ไขได้ด้วยตัวมันเอง
๖. ปัญหาสังคมจะแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อมีข้อเท็จจริง
๗. ปัญหาสังคมขจัดได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงสถาบันสังคมและ
พฤติกรรมสังคม
๘. ปัญหาสังคมเกิดจากการพูดถึง
๙. ปัญหาสังคมเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมเห็นว่าเป็นปัญหา

รูปแบบการปรับตัวของผู้เผชิญกับปัญหาสังคม

๑. ปฏิบัติตามโลก (Conformity)
๒. แหวกแนว (Innovation)
๓. เจ้าระเบียบพิธีการ (Ritualism)
๔. หนีโลก (Retreatism)
๕. ทำทลายโลก (rebellion)

สรุป ข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาสังคม

- เป็นสภาพการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนเป็นจำนวนมาก
- ปัญหาสังคม เป็นสภาพการณ์ที่สมาชิกในสังคมไม่ปรารถนา
- ปัญหาสังคม จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อค่านิยมหรือการตีความในแบบแผนพฤติกรรมแตกต่าง
- ปัญหาสังคมเกิดจากนโยบายของรัฐหรือจากพฤติกรรมสังคมที่มิได้คาดคิดล่วงหน้าไว้ก่อน
- ปัญหาสังคมเกิดจากการที่ชนชั้นทางสังคมมีความคิดเห็นในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน และทุกคนยอมรับเฉพาะการแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเองมากที่สุด

- เป็นสถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม
ของคนจำนวนมากจนเป็นเหตุให้ตกลงใจที่จะกระทำการแก้ไข
สถานการณ์นั้น
- เป็นสถานการณ์ที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าเบี่ยงเบนไป
จากบรรทัดฐานของสังคมและสถานการณ์นั้นไม่ถูกต้อง
- เป็นสถานการณ์ที่สังคมเห็นว่าสามารถแก้ไขให้หมดไปได้
- ปัญหาสังคมย่อมผันแปร “ไปตามกาลเวลา” คือช่วงเวลา
หนึ่งอาจไม่เป็นปัญหา แต่อาจเป็นปัญหาในภายหลังได้
- เป็นสถานการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมและคนในสังคมนั้น
กำหนดให้เป็นปัญหา

ผลเสียจากปัญหาสังคม

ปัญหาสังคมไม่ว่าประเภทใดจะมีผลเสียโดยรวม
ดังนี้

๑. ผลทางเศรษฐกิจ เกิดความเสียหายในทรัพย์สิน
ผลผลิตทางเกษตร กลไกการผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม
๒. ทางสังคม ทำให้สังคมปั่นป่วนวุ่นวาย ไม่มีความ
เป็นระเบียบเรียบร้อย
๓. ผลที่เกิดแก่ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม เช่น การ
เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง เกิดอันตรายแก่ชีวิตและ
ทรัพย์สิน

วิธีการศึกษาปัญหาสังคม

๑. ศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ของแต่ละสังคม
๑. ศึกษาภาวะความไม่มีระเบียบในสังคม
๒. ศึกษาบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เกิดจาก
การเรียนรู้

ความมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาสังคม

ประสาท หลักศิลา อธิบายแยกไว้ ๖ ประการ คือ

๑. ให้ตระหนักถึงปัญหาสังคมที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบัน
๒. ศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาให้เข้าใจเพื่อที่จะวิเคราะห์หรือให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดๆ อย่างมีเหตุผลยิ่งและตรงกับความเป็นจริง
๓. ศึกษาสภาพสังคมที่เป็นปัญหาทั่วไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ
๔. ให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ
๕. ศึกษาปัญหาอย่างละเอียด ให้พิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความถี่ถ้วน รอบคอบ ไม่มองเฉพาะตอนใดตอนหนึ่งของปัญหาสังคม
๖. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อปัญหาต่างๆ นั้น

บทบาทของนักศึกษากับการแก้ปัญหาสังคม

“บทบาทของนักศึกษา” คือพฤติกรรมกรรมการแสดงตามสถานภาพหรืออากัปกริยาของนักศึกษา ให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่กล่าวคือแสดงบุคลิกภาพของนักศึกษาให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและ สถานการณ์

ความร่วมมือของนักศึกษาในการแก้ปัญหาสังคม

๑. ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี มีประโยชน์ต่อครอบครัว สถานศึกษา สังคมและประเทศชาติ
๒. เคารพกฎหมาย ระเบียบ วินัย กฎเกณฑ์ ปทัสถานของสังคม
๓. ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ในกรอบศีลธรรม มีคุณธรรม มีจรรยา มารยาทงาม
๔. เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม
๕. จัดโครงการ ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม

วิธีศึกษาปัญหาสังคม

ขั้นต้น

-ศึกษาความหมายของปัญหาสังคม

-ศึกษาประเภทปัญหาสังคม

ขั้นกลาง

-หัวข้อปัญหาสังคมที่ต้องการศึกษา

-นิยามความหมายของปัญหานั้น

-ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหานั้น

-สภาพการณ์ของปัญหานั้น

ขั้นปลาย

-ศึกษาผลกระทบต่อสังคมที่เกิดจากปัญหานั้น

-ศึกษาแนวทางแก้ไขของปัญหานั้น

๑. นโยบายของรัฐ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาประเทศ

๒. ศึกษาจากหน่วยงานเอกชน นักพัฒนาสังคมหรือผู้ทำงานด้านสังคม